

ІНТЕНСИФІКАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ СОНЯШНИКА

В.В. БОРИСЕНКО, кандидат сільськогосподарських наук
Уманський національний університет садівництва

Сучасна екологічно безпечна, ресурсо- та енергозберігаюча технологія вирощування соняшника передбачає комплексне проведення належних механізованих операцій в установлені строки для створення оптимальних умов й росту рослин протягом вегетації. Встановлено, що при розміщенні посівів соняшника на тому самому полі через 6–8 років можливість ураження хворобами і шкідниками майже повністю зникає, а через 4–5 років — призводить до значного забур'янення та ураження рослин шкідниками і хворобами, що зменшує врожайність і погіршує якість насіння.

Кращі попередники для соняшника ті, після яких у ґрунті залишається більше води і поживних речовин. У Степу найефективніші ланки сівозміни, де соняшник висівають після кукурудзи чи озимої пшениці, в Лісостепу — де опадів буває більше і в сівозміні вносять достатньо добрив, високі врожаї одержують при розміщенні соняшника не тільки після озимої пшениці, а й після ячменю. Недоцільно висівати соняшник після суданської трави, цукрових буряків, а в Степу також після ячменю та вівса.

В Україні поширені високоврожайні сорти й гібриди соняшника із значним вмістом олії в насінні, низькою лушпинністю (22–27%) та високою стійкістю проти найбільш відомих рас вовчка, шкідників і хвороб. Скоростиглі сорти й гібриди поступаються ранньостиглим і середньостиглим за урожайністю та олійністю насіння. Проте короткий вегетаційний період скоростиглих типів дає змогу вирощувати їх на півдні України в повторних посівах при зрошенні.

Високою врожайністю з високим вмістом олії в насінні відзначаються середньостиглі й середньоранні сорти та гібриди соняшника. У господарствах слід вирощувати не один, а два-три сорти чи гібриди соняшника. Це дає змогу ефективніше використовувати екологічний потенціал регіону та збиральну техніку і транспортні засоби.

При вирощуванні сортів соняшника використовують кондиційне насіння, схожість якого не менша 87 %, чистота 98 %, а гібридів (F_1) — відповідно 85 та 98 %. Проти хвороб (іржі, несправжньої борошнистої роси, гнилей, фомозу та ін.) насіння протруюють. Високоолійні сорти соняшника в усіх зонах України висівати дуже рано не слід. У південному і північному Степу, а також у східній частині Лісостепу при сівбі в середні строки, коли ґрунт на глибині 10 см прогрівається до 8–12 °С, одержують найбільші врожаї насіння. У північному Лісостепу перевагу віддають раннім строкам сівби (одночасно з ранніми ярими культурами). При цьому одержують більші урожаї насіння і вихід олії. У районах Степу та східному Лісостепу середні строки сівби рекомендується диференціювати залежно від засміченості поля.

На відносно чистих від бур'янів полях кращими є строки сівби соняшника при прогріванні ґрунту на глибині загортання насіння до 8–10 °С. Закінчують сівбу при температурі не вище за 12–14 °С. На дуже засмічених полях висівати соняшник слід трохи пізніше, при прогріванні ґрунту до 10–12 °С, і знищувати основну масу бур'янів, які проросли, передпосівною культивуацією. Глибина загортання насіння соняшника становить 6–8 см.

Умовою одержання високого врожаю насіння є дотримання рекомендованої густоти посіву і рівномірне розміщення рослин на площі. При інтенсивній технології, коли густоту рослин регулюють не прориванням, а нормою висіву, треба висівати тільки висококондиційне насіння. При регулюванні сівалки на норму висіву треба враховувати, що польова схожість насіння буває меншою за лабораторну на 20–25%, а під час боронування по сходах гине до 10 % рослин. Тому страхова надбавка до норми висіву має становити 30–35 %. Висівають насіння соняшника пунктирним способом з міжряддями 45 і 70 см. Слідом за посівом ґрунт доцільно прикоткувати.

Важливим заходом догляду за посівами соняшника є боронування до і після появи сходів. Досходове боронування проводять середніми боронами через 5–6 днів після сівби, коли проростки соняшника знаходяться на глибині, при якій зуби борони їх не пошкоджують, а бур'яни у фазі «білої ниточки».

Післясходове боронування соняшника проводять у фазі 2–3 пар справжніх листків. Проводити цей захід доцільно широкозахватними агрегатами, щоб не допустити зайвого його ущільнення та руйнування структури ґрунту. На відносно ж чистих посівах здійснюють неглибокі обробітки, а на засмічених — слід починати культивуацію міжрядь на більшій глибині, поступово зменшуючи її.

Урожайність соняшника залежить від строку збирання, який визначають за ступенем стиглості та вологістю насіння. Для тривалого зберігання посівного насіння соняшника його вологість має бути не більшою 7–8 %.

Таким чином інтенсифікація технології вирощування соняшника є одним із вирішальних факторів підвищення врожайності культури. При цьому важливо враховувати ґрунтово-кліматичні особливості регіону вирощування і тривалість вегетації сортів і гібридів соняшника.